

Rondelul rozelor ce mor

de Alexandru Macedonski

Alexandru Macedonski este un scriitor reprezentativ pentru literatura română de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, perioadă caracterizată de confluența unor curente literare manifestate în literatura universală. În creația sa literară se regăsesc, astfel, influențe ale romantismului, în special în ciclul „Noapților”, dar și ale parnasianismului și simbolismului francez, mai ales în ciclul „Rondelurilor”. Atras deopotrivă de alegorie și simbol, de sinestezii simboliste, dar și de retorismul romantic, Macedonski vădește în versurile sale o sensibilitate fascinată de muzicalitatea cuvântului, de ornamentul metaforic ori de inovațiile formale. În 1883 publică poezia „Valțul rozelor” în revista „Literatorul”, apărută în 1880 ca o reacție la „Junimea”, promovând noile curente literare (simbolismul și instrumentalismul) într-o serie de articole, dintre care cel mai cunoscut este „Poezia viitorului”. Apariția acestui text marchează trecerea de la lirica romantică la cea parnasiano-simbolistă, autorul compunând ulterior mai multe cicluri de poeme de acest fel (1916-1920), care vor apărea postum cu titlul „Poema rondelurilor” (1927) și care constituie opera sa de maturitate deplină. Acest volum sintetizează și stilizează temele majore ale universului poetic macedonskian: extazul și damnarea, elevația, exotismul, evadarea din real, într-o formă literară cu sonorități cultivate îndelung prin exercițiul simbolist (noutatea viziunii poetice, perfecțiunea formală a versului, muzicalitatea și sugestia).

Cea mai cunoscută poezie din acest volum este „Rondelul rozelor ce mor”, care a fost scrisă în 1916 și face parte din cel de-al treilea ciclu, intitulat „Rondelul rozelor”, fiind inclus în „Poema rondelurilor” alături de celelalte patru cicluri. Ca specie literară, rondelul este o poezie cu formă fixă, alcătuită din 13 versuri (trei catrene și un vers independent), respectând rigoarea parnasiană a perfecțiunii formale, însă viziunea poetică și fondul de idei se bazează pe corespondențele între planul exterior și cel interior de factură simbolistă.

Tema poeziei este moartea și trecerea ireversibilă a timpului, care se conturează prin motive literare specifice imaginarului poetic macedonskian, precum rozele, amurgul, grădina, efemeritatea vieții, fiorul existențial, „marea noapte”, care accentuează sentimentul dominant al poemului, cel al stingerii inexorabile, al destrămării ființei în fața timpului necruțător, conferindu-i o tonalitate elegiacă. Mai mult, leitmotivul întregului volum, roza, preluat de la poeții francezi,

reprezintă un simbol cu multiple semnificații care trimit, potrivit „Dicționarului de simboluri”, atât la mitologiile antice (indiană), cât și la iconografia creștină, unde „trandafirul este fie potirul în care a picurat sângele lui Hristos, fie o transfigurare a picăturilor de sânge, fie simbolul rănilor lui Hristos.” (Jean Chevalier, Alain Cheerbrant). În lirica lui Macedonski, roza este un simbol al vieții, prin culoarea roșie, al beției simțurilor, prin parfumurile tari, al trăirii pline de avânt, semnificații care se regăsesc în poemele din ciclul „Rondelul rozelor”.

Titlul poeziei „Rondelul rozelor ce mor”, alcătuit analitic din substantivul „rondelul” care indică specia literară parnasiano-simbolistă, căruia i se alătură motivul central al textului, rozele, și sintagma verbală „ce mor”, anticipează tematica operei, subliniind ideea perisabilității existenței și a scurgerii lente spre neant. Așadar, în acest poem, simbolistica rozei exprimă sentimentul trecerii inexorabile a timpului, devenind o imagine emblematică a vieții trecătoare, incapabilă de regenerare.

Construcția discursului poetic este riguroasă, textul fiind alcătuit din trei secvențe poetice, organizate pe baza unor relații de simetrie și de recurență (leitmotivul rozelor), în care poetul pune față în față două realități, cea exterioară (decorul grădinii) și cea lăuntrică, ilustrând principiul corespondențelor. Simetria compozițională este reliefată prin reluarea versului-refren din incipit la mijloc și la finalul poeziei, iar versul al doilea coincide cu cel de-al optulea vers, structura fiind specifică rondelului.

Versul-incipit stabilește coordonatele temporale („E vremea...”) ale fanării, prin folosirea sugestiei, stingerea florilor fiind o consecință a condiției efemere a acestora, dar și a celei umane. Sentimentul atât de tulburător al precarității este translat, așadar, dinspre exterioritatea realului spre interioritate, spre universul de senzații, de trăiri și stări sufletești ale unui eu liric ce-și presimte, la rândul său, structura perisabilă: „E vremea rozelor ce mor,/ Mor în grădini, și mor și-n mine-”. Trecerea însă nu e brutală, ci percepută mai degrabă ca o descompunere nefiresc de domoală, ca și cum în trecătoarea somptuozitate a rozelor s-ar întrevădea fiorul sfârșitului: „Și-au fost atât de viață pline,/ Și azi se sting așa ușor.” Opoziția trecut-prezent evidențiază acest proces de degradare lentă a tuturor formelor de existență, sugerată și prin epitetul „ușor”, astfel că starea predominantă a ființei poetice este un fel de melancolie în fața legii inexorabile a stingerii.

Strofa a doua continuă cu meditația asupra trecerii timpului, astfel, „vremea” descompunerii florilor e resimțită ca un moment al extincției și al spulberării oricăror iluzii. Stingerea este

deopotrivă în lumea rozelor și în sufletul eului poetic, supus aceluiași destin al suferinței și al agoniei universale: „În tot se simte un fior/ O jale e în orișicine.” Predominante sunt, în conturarea tabloului poetic, imaginile vizuale, transpuse într-o dinamică a lentorii și a nuanței pe baza principiului corespondențelor și al sinesteziilor simboliste, care exprimă legăturile subtile între obiectele lumii reale și stările sufletești.

Ultima strofă debutează cu imaginea unui „amurg întristător”, simbol al sfârșitului și al crepusculului vieții, căreia i se asociază metafora hiperbolică, „vălmășaguri de suspine” ce amplifică sentimentul dispariției treptate, lipsa oricărei speranțe de regenerare. Senzația agonică și ideea degradării progresive sub forța tiranică a timpului este sugerată prin metafora „marea noapte” și inversiunea „Duoase-și pleacă fruntea lor...”, precum și prin repetiția verbului „mor” din versul-refren.

În plan stilistic, „Rondelul rozelor ce mor” este caracterizat de un anumit dinamism al vizualității, dat de frecvența foarte sugestivă a verbelor la prezent („mor”, „se sting”, „se simte”, „curg”, „vine”, „își pleacă”), care subliniază ideea de curgere, de trecere inexorabilă a vremii. Mai mult, senzația de jale, de tristețe ce cuprinde întreaga natură și starea de melancolie difuză a eului liric se exprimă prin cuvinte ce evocă un univers eterat, conturat în nuanțe imponderabile: „fior”, „jale”, „suspine”, „duioase”, „vălmășaguri”. Epitetele ce dau relief imaginilor vizuale sunt, de asemenea, foarte sugestive: „întristător”, „marea (noapte)”, „ușor”, reliefând unele stări vagi, nedefinite, în acord cu tonalitatea difuză a poeziei. Sonoritatea versurilor este obținută și prin rimele alternative: a b b a; a b a b; a b b a a, iar muzicalitatea interioară este redată prin combinarea sunetelor vocalice („mine”/„suspine”) cu consoana vibrantă „r” („mor”/„fior”) ce creează o simfonie aparte, o melodie tristă a timpului curgător.

Ilustrativă pentru ultima perioadă de creație a lui Macedonski, „Rondelul rozelor ce mor” conține atât elemente simboliste – tehnica refrenului și a sugestiei, cultivarea simbolului, corespondențele și sinesteziile, stările vagi – , cât și procedee parnasiene – perfecțiunea formală a textului, într-o sinteză edificatoare pentru sensibilitatea poetică a autorului.